

HADİSLER IŞIĞINDA MUTLULUĞU KAZANDIRAN DURUMLARDAN BAZI- LARI

SOME OF THE ASPECTS GETTING HAPPINESS IN THE LIGHT OF HADITHS

*Adem DÖLEK**

ÖZET

Tarih boyunca insanoğlunun huzur ve mutluluğu için rehber olarak birçok peygamber gönderilmiştir. Bu peygamberlerin sonuncusu da Hz. Muhammed (s.a.v.)'dir.

Bütün insanlığa müjdecî ve uyarıcı olarak gönderilen son Peygamber Hz. Muhammed (s.a.v.)'in, yirmi üç yıllık peygamberlik döneminde, bütün insanların dünyevî ve uhrevî mutluluğu için çalıştığı ve bu uğurda gayret sarf ettiği bilinmektedir. Hz. Peygamber'in bu konudaki hadisleri araştırıldığında insana mutluluk kazandıracak ve evrensel nitelik taşıyan çok önemli tavsiyelerinin bulunduğu açıkça görülmektedir.

Bu makalede, hadisler ışığında insana mutluluk kazandıran durumlardan güzel ahlâk, uygun ve uyumlu bir eş, uygun binek, uygun bir çevre, çocukların güzel ahlâkta ve karakterde babalarına benzemesi, dünyevî işlerde sebeplere müracaat ederek netice için Allah'a tevekkül etmek, kismetine razı olmak, hayırlı uzun ömür, büyüklerin ve öncekilerin tecrübelerinden ders almak, kederlendirecek durumlardan uzak durmaya çalışmak gibi konular ele alınmıştır.

***Anahtar kelime:** Hadis, mutluluk, Peygamber.*

ABSTRACT

Throughout history, many prophets were sent to mankind as "guides" for peace and happiness of human being. Also the last of the prophets is Muhammad (PBUH).

It is known that the last Prophet, Muhammad (PBUH), who was sent as a good tidings and a warner to all humanity, in His twenty-three-year period of prophecy, strove for the humanity's worldly and otherworldly happiness. In this respect, when

* * Prof. Dr.; Erzincan Üniv. İlahiyat Fak., adem_dolek@hotmail.com

the hadiths of the Prophet on this subject are studied, there appears that He has given some urgent advices that gives human happiness, bearing universality.

In this article, we dealt with the subject matters such as good moral, appropriate and harmonious spouse, suitable home, proper carriage, an appropriate environment, children resembling their parents in their good moral teachings and characters, rendering to the reasons trusting in Allah, being pleasant with destiny, gaining good long life, taking lesson from experiences of elders and predecessors in the light of hadiths.

Keywords: Hadith, happiness, Prophet.

I- GİRİŞ

Mutluluk; Arapça'da "سعادة/saâdet" kelimesi ile ifade edilmektedir. Saâdet; mutluluk, mübâreklik, bahtiyarlık mânâlarına gelmektedir¹. Bir diğer tarife göre saâdet, hayra ulaşmada İlâhî işlerin insana yardım etmesidir². "Saâdet" in zıddı da bedbaht anlamına gelen "şakâvet" tir³. İngilizce'de mutluluk, "happiness" kelimesiyle ifade edilmektedir.

Allah'ın yardım edip mutlu kıldığı kişiye mesûd denilir⁴. Saîd kelimesi de "Mesûd" mânâsındadır. Saîd/Mesûd; hayırlı ve güzel haller ile muttasıf olan kişi, şakî de kötü hallerle muttasıf olan kişidir⁵.

Kur'ân-ı Kerîm'de hem bedbaht kişi anlamına gelen "şakî" kelimesi, hem de bahtiyar kişi anlamına gelen "saîd" kelimesi peş peşe kullanılmakta ve şöyle denilmektedir: "Gelecek olan o gün, Allah'ın izni olmadan hiçbir kimse konuşmaz. Nitekim onlardan bazıları şakîdir, bazıları da saîddir. Bedbaht kılınanlara (şakû) gelince artık onlar ateştedir, onlar için orada ıstıraplı ses alıp verme vardır. Gökler ve yer durdukça onlar orada ebedî olarak kalıcıdırlar... ve bahtiyar kılınanlara (süüdû) gelince onlar da cennettedirler, onlar da orada gökler ve yer durdukça ebedî olarak kalıcıdırlar. ..." buyurulmaktadır⁶.

¹ Şemseddin Sâmî, *el-Mucemu't-Türkî*, Beyrut, 1989, s.723.

² İsfahânî, el-Hüseyn b. Muhammed er-Râğıb, *el-Müfredât fî Garibi'l-Kurân*, Beyrut, ts., s. 232.

³ İbnu Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem, *Lisanu'l-Arab*, Beyrut, ts., III, 213; Cevherî, İsmail b. Hammâd, *Tâcu'l-Lüga ve Sihâhu'l-Arabiyye* (tahk: Ahmed Abdulgafûr Attâr), Beyrut, 1984, VI, 487.

⁴ İbnu Manzûr, III, 213; Cevherî, VI, 487.

⁵ İbnu Âşûr, Muhammed Tâhir, *Tefsiru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Tunus, 1984, XII, 164.

⁶ Hûd, 11/105-108.

Mutluluğu kazanmak veya kaybetmek, insanın iradesini iyiye veya kötüye kullanmakla doğrudan alakalı olan bir meseledir. Bu sebeptendir ki, gerek Kur'ân-ı Kerim'de gerekse hadislerde insanın hem dünyada, hem de âhirette mutluluğunu kazanmasının yolları ve yöntemleri gösterilmiş, diğer bir ifadeyle iradesini iyi yönde kullanması ve bu uğurda hareket etmesi istenmiştir.

Bu bağlamda hadisler incelendiğinde Hz. Peygamber'in, insana mutluluk kazandıran durumlardan bazılarını müstakil olarak zikrettiği görülmektedir. Bu çalışmada hadislerde belirtilen bu durumlardan tespit edebildiklerimizi ele almaya çalışacağız.

II- MUTLULUĞU KAZANDIRAN DURUMLARDAN BAZILARI

1-Güzel Ahlâk

İnsanoğlunun bütün çabaları, mutlu yaşamak içindir. Peygamberlerin gönderiliş sebebi de, insanların dünyevî ve uhrevî mutluluklarını kazanmalarını temin olduğu gibi, tarih boyunca felseficilerin temel uğraş alanlarından biri de mutluluk olmuştur⁷.

Hiç şüphesiz insanı mutlu eden birçok durum vardır. Bu durumlardan insanın davranışları ile ilgili olanlarını "Güzel ahlâk/husnû'l-huluk" kavramı ihtivâ etmektedir. *Güzel ahlâkı tamamlamak için gönderilen Hz. Peygamber (s.a.v.)*⁸, kişiye mutluluk kazandıran durumlardan birinin, güzel ahlâkın olduğunu beyan ederek "*Güzel ahlâk (husnû'l-huluk), kişinin saadetindedir.*" buyurmuştur⁹.

Gerek fizikî, gerekse ahlâkî bakımından insanların en güzeli olan Hz. Peygamber (s.a.v.)¹⁰, "*Allah'ım! Yaratılışımı/fizikî varlığımı güzelleştirdiğin gibi ahlâkımı da güzelleştir.*"¹¹ diye de duâ etmiştir. "*İnsanlara güzel ahlâkla*

⁷ Bkz. Yetim, Ünsal, *Toplumdan Bireye Mutluluk Resimleri*, İst., 2001, s. 133.

⁸ Mâlik b. Enes, *el-Muvatta'*, İst., 1992, Husnû'l-Huluk, 8. Bazı rivâyetlerde "انما بعثت لأتمم" şeklinde nakledilmiştir. Bkz. Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn, *Şuabu'l-İmân*, Beyrut, 1990, VI, 231; Suyûtî, Abdurrahman b. Ebî Bekir, *Câmiu'l-Ehâdis el-Camis's-Sağîr ve Zevâidühü ve'l-Câmiu'l-Kebîr* (Cem ve tertip: Abbas Ahmed Sakar-Ahmed Abdulcevad), Daru'l-Fikr, ts., II, 423; "ان الله بعثني بتمام مكارم الأخلاق وكمال محاسن الأفعال" Taberânî, Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'cemu'l-Evsat*, (Tahk: Târik b. Ivazullah), Kahire, h.1415, VII, 87; Beyhakî, VI, 231; Sehâvî, Muhammed Abdurrahman, *el-Makâsıdu'l-Hasene fî Beyâni Kesîrin mine'l-Ehâdisi'l-Müştehireti alâ'l-Elsine*, Beyrut, 1985, I, 180.

⁹ Kuzâî, Muhammed b. Selâme, *Şihâbu'l-Ahbâr* (Terc: Ali Yardım), İst, 1999, s. 81.

¹⁰ Buhârî, Muhammed b. İsmail, *Sahih*, İst., 1992, Menâkıb, 23.

¹¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, İst., 1992, I, 403; VI, 68, 155.

*muâmele et.*¹² tavsiyesinde bulunan Hz. Peygamber (s.a.v.) “*Sizin en hayırlınız ahlâkı en güzel olanınızdır.*”¹³ buyurarak insanların her zaman güzel ahlâka sahip olmaları gerektiğini vurgulamıştır.

Kişi, ahlâkının güzelliği ile dünya ve âhîret hayırlarına nâil olur¹⁴, toplum tarafından sevilir, hüsn-i kabul görür ve sayede Allah’a yakınlaşır. Bu bakımdan Hz. Peygamber (s.a.v.), müminin, diğer bir ifadeyle *güzel ahlâk sahibinin, bu ahlâkı sayesinde devamlı nâfile namaz kılan ve oruç tutan bir âbidin makâmına ulaşabileceğini* bildirmiştir¹⁵. Fakat kişi, kötü ahlâkı ile Allah’tan uzaklaşır, cehenneme yakınlaşır, başkaları tarafından da sevilmez. Kötü ahlâk; insana hem dünya, hem de âhîret mutluluğunu kaybettirir. Mesele, güzel ahlâkın özelliklerinden olan cömertlik ile kötü ahlâkın özelliklerinden olan cimriliğin insana nasıl bir durum kazandırdığını Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle anlatmıştır: “*Cömert olan kişi, Allah’a yakındır, insanlara yakındır, Cennet’e yakındır, Cehennem’den uzaktır. Cimri olan kişi de, Allah’tan uzaktır, insanlara uzaktır, Cennet’e uzaktır, Cehennem’e yakındır. Cömert olan bir câhil, cimri olan bir âbiden Allah’a daha çok sevimlidir.*”¹⁶

Görüldüğü gibi Allah’a, insanlara, Cennet’e yakın ve Cehennem’den de uzak olmanın sebeplerinden birinin “cömertlik”; Allah’tan, insanlardan, Cennet’ten uzak ve Cehennem’e yakın olmanın sebeplerinden birinin de “cimrilik” olduğu açıkça ifade edilmiştir.

Cömert insan, başkalarına ikramda bulunmakla ve ikramda bulunduğu insanları sevindirmekle mutlu olur, zevk ve lezzet alır. Yaptığı iyiliği, özellikle Allah’ın rızâsını, Cennet’e nâil olmayı ve Cehennem’den uzaklaşmayı kazandırdığı şuuruyla yapmışsa daha fazla lezzet duyar. Bu da kendisine en güzel mutluluğu verir.

Cömertlik gibi güzel ahlâkın diğer bütün özelliklerini de hayâta geçirmek insana dost kazandırır. Kişi, dostlarının çokluğu nispetinde de mutlu olur. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.) “*Kişi, kardeşleri ile çoktur.*”¹⁷ buyurmuştur.

¹² Tirmizî, Muhammed b. İsâ, *Sünen*, İst., 1992, Birr, 55.

¹³ Buhârî, Edeb, 38.

¹⁴ Münâvî, Muhammed Abdurraûf, *Feyzu'l-Kadîr*, Beyrut, ts. VI, 14.

¹⁵ Ebû Dâvud, Süleyman b. el-Eş’as, *Sünen*, İst., 1992, Edeb, 7; Tirmizî, Birr, 62; Mâlik, *Husnû'l-Huluk*, 6.

¹⁶ Tirmizî, Birr, 40; Beyhakî, VII, 428.

¹⁷ Kuzâî, s. 61.

Yani bir insanın ne kadar fazla seveni, dostu, imân kardeşi, nesebî kardeşi varsa o kişi, o kadar mânen çok ve itibarlı olur. Fakat dostu olmayan insan ise sıkıntı ve stres içinde kalır ve huzursuz olur. Bu bakımdan dost kazanmanın, huzurlu ve mutlu olmanın, insanlarla sosyal iletişim kurmanın sebeplerinden en önemlisi güzel ahlâka sahip olmak ve gereklerini yerine getirmektir.

Bu anlatılanlar göstermektedir ki, güzel ahlâk, kimde ve nerede olursa olsun, ferdin ve toplumun mutlu olmalarının yegâne sebeplerinden biri olmaktadır. Onun için bütün peygamberlerin gönderiliş gayesi güzel ahlâkı tesis etmek olduğu gibi *güzel ahlâkı tamamlamak için gönderilen*¹⁸ Peygamberimiz de bizâtihî güzel ahlâkı yaşayarak ümmetine örnek ve model olmuştur.

2-Uygun ve Uyumlu (sâlih/sâliha) Eş

İnsan bedeninin sukûn bulması, rûhunun rahatlaması, neslinin meşru olarak devam edebilmesi, sevgi ve muhabbetlerini, üzüntü ve kederlerini paylaşabilmesi için kişinin uygun bir eşe ihtiyacı vardır. Nitekim bir âyette “*İçinizden kendileriyle huzur bulacağınız eşler yaratıp, aranızda muhabbet ve şefkat var etmesi, Allah’ın varlığının delillerindendir. Bunda düşünen bir millet için dersler vardır.*”¹⁹ buyurulmuştur.

Hz. Peygamber (s.a.v.), kişinin mutlu olmasının sebeplerinden birinin sâliha yani uygun, uyumlu, itaatli bir eş olduğunu bildirerek “*Sâliha kadın, kişinin saadetindedir.*”²⁰ buyurmuş ve “*Sâliha kadının, dünya nimetlerinin en üstünü, en hayırlısı olduğu*”nu bildirmiştir²¹. Bir başka hadîste de Rasûlullah (s.a.v.), sâliha kadını, “*Kişinin sahip olduğu en hayırlı hazine*” olarak da tavsif eder ve şöyle buyurur: “*Kişinin sahip olduğu en hayırlı hazinenin ne olduğunu size haber vereyim mi? Sâliha olan kadındır ki, kocası ona baktığında gönlünü hoş eder/sevindirir, eşi ondan bir şey istediğinde ona itaat eder, kocası yanında olmadığı zaman da onun haklarını korur.*”²². Hadîs, bir

¹⁸ Mâlik, Hüsnü’l-Huluk, 8.

¹⁹ Rûm, 30/21.

²⁰ Ahmed b. Hanbel, I, 168.

²¹ Müslim b. el-Haccâc, *Sahih*, İst., 1992, Radâ‘, 64; İbnu Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid, *Sünen*, İst., 1992, Nikah, 8; Nesâî, Ebû Abdirrahman b. Şuayb, *Sünen*, İst., 1992, Nikâh 15; Ahmed b. Hanbel, II, 168.

²² Ebû Dâvud, Zekât, 32; Nesâî, Nikâh, 14; Hâkim, Muhammed b. Abdillâh en-Neysâbüürî, *el-Müstedrek alâ’s-Sahihayn*, Beyrut, 1990, I, 409.

rivâyette de “İnsanın Allah’a karşı takvâli olmasından sonra en hayırlı olarak faydalandığı şey, sâliha bir eşidir. ...” şeklinde başlamaktadır²³.

Hız. Peygamber (s.a.v.), insanın mutlu ve bereketli bir hayât geçirmesinin en önemli sebeplerinden biri olarak dindâr, ahlâkı güzel olan bir eşin tercih edilmesini tavsiye etmiş ve şöyle buyurmuştur: “Kadın dört özelliğinden dolayı nikâhlanır: Mâli, soyu, fizikî güzelliği ve dindârlığı (yani mânevî ve ahlâkî güzelliği); sen dindâr olanı tercih et ki ellerin bereketlensin/mutlu olasın.”²⁴. Hadîste geçen “**dindâr/zâtu’-d-dîn**” ifadesi; dînin hükümlerine hakkıyla riâyet eden, dinin emirlerine ve yasaklarına tâbi olan, mütedeyyin kişi demektir²⁵. Yoksa farz veya vacip olmayan nâfile ibadetlerden bazılarını yapıp, gerek hukûkullah olan farzları ve vacipleri yerine getirmeyen, gerekse hukûku’l-ibâd olan kul hakkına riâyet etmeyen, özellikle de eşine karşı vazifelerini ihmal eden nâşize kadın olmasa gerektir. Çünkü gerçek dindârlık, gücünün yettiği nispette dînin icaplarını hayâtın her yönüyle yansıtabilme-tir²⁶.

Sâliha bir eşin, kişinin saadetinden olduğunu bildiren Hız. Peygamber (s.a.v.), bir hadîsinde “Sâliha bir eş, uygun bir ev, uygun bir binek kişinin saadetindedir. Kötü (ahlâklı) kadın, kötü ev ve kötü binek de kişinin şekâvetindedir.” buyurmuştur²⁷. Bununla birlikte kadının sâliha olmasının yanında da erkeğin de salih olmasına işaret edilerek “Allah, kimi sâliha bir kadınla rızıklandırmış ise Allah o kişinin dîninin yarısına yardım etmiştir. Diğer yarısı hususunda da Allah’a karşı saygılı, takvâli olsun.” buyurulmuştur²⁸.

Sâliha eşin, kişinin dîninin yarısı, hazinesi, en hayırlı rızık, dünya nimetlerinin en üstünü, evin bereketi olduğu bildirilirken öte yandan da sâliha olma-

²³ İbnu Mâce, Nikah, 8; Münzirî, Zekiyyuddin, *et-Terğib ve’t-Terhib*, Mektebetü Pamuk, ts., III, 324.

²⁴ Buhârî, Nikâh, 15; Ebû Dâvud, Nikâh, 2; Nesâî, Nikâh, 13; Tirmizî, Nikâh, 4; İbnu Mâce, Nikâh, 6; Dârimî, Ebû Muhammed Abdillâh b. Abdirrahman, *Sünen*, İst., 1992, Nikâh, 4.

²⁵ Şemseddin Sami, s. 644.

²⁶ Dölek, Adem, “Aile ve Hadîs”, Atatürk Üniv. AÖF. ders kitabında ünite olarak yayınlanacak. Ayrıca bkz. Yatkın, Nihat, “İslâm’da Evlilik ve Eş Seçiminde Dindarlığın Tercih Edilmesi”, *AÜİF Dergisi*, Sayı: 33, Erzurum, 2010, s. 47-61.

²⁷ Ahmed b. Hanbel, III, 407; Taberânî, *M. Kebîr*, I, 146; *Evsat*, III, 337; Ayrıca bkz. Hâkim, IV, 281; Hâkim’in rivâyetinde hadîs, “Dünyada müslüman kişinin saadetindedir.” şeklinde başlamaktadır.

²⁸ Taberânî, *Evsat*, I, 260; Münzirî, III, 325.

yan eşin de, kocası için mezkûr güzelliklerin tam tersine kişinin mutsuzluklarının en önemli sebeplerinden olduğu belirtilmektedir. Nitekim Esmâ bintu Umeys'in naklettiği bir hadiste Rasûlullah (s.a.v.) “*Üç şey, kişinin dünyadaki bedbahtlığının/mutsuzluğunun sebeplerindedir. Bunlar; kötü ev, kötü ahlâklı kadın ve kötü binektir.*” buyurmuştur. Bunun üzerine Esmâ: “Ey Allah'ın Rasûlü! Evin kötülüğü nedir?” diye sorunca Rasûlullah (s.a.v.) de: “*Sahasının kötü olması ve komşularının kötü olmasıdır.*” cevabını verir. “Bineğin kötü olması nedir?” diye sorulunca da “*Hayvanın, sırtına bindirmemesi ve huyunun kötü olmasıdır.*” cevabını vermiştir. “Kadının kötü olması nedir?” denilince de: “*Kadının doğurgan olmaması ve ahlâkının kötü olmasıdır.*” cevabını vermiştir²⁹.

Böylece Hz. Peygamber (s.a.v.), evliliğin en önemli gayesinin, kişinin duygularını ve düşüncelerini paylaşabileceği, iffetini muhafaza edebileceği ve meşru olarak neslini devam ettirebileceği bir eşe sahip olmak olduğuna işaret etmiştir. Bu hususlar kişinin mutlu olmasının en önemli sebeplerindedir. Onun için Hz. Peygamber (s.a.v.), *vedûd ve velûd kadının tercih edilmesini tavsiye etmektedir*³⁰. Kadının vedûd olması, ahlâkının güzelliğinden dolayı sevimli ve kocasını seven, velûd de doğurgan olmasıdır³¹. Bu bakımlardan sâliha hanım, kocasının mutlu olması ve mutlu bir aile yuvasının kurulması için en önemli âmillerden biridir.

Şunu da hemen ifade edelim ki, mutluluk; erkekler için önemli olduğu kadar, bayanlar için de o kadar önemlidir. Zira aileyi oluşturan eşlerden birinin mutlu olmasıyla diğer eşin de mutlu olduğu söylenemez. Onun için eşlerden birinin mutsuz olması, her iki eşi de mutsuz eder. Hatta ailenin bütün fertlerini mutsuz edebilir. Ailenin temelini oluşturan eşlerin birbirlerinden memnun ve mutlu olmaları, ailenin diğer fertlerinin mutlu olmasının da temelini oluşturmaktadır. Bu bakımdan bir kadının sâliha olması, erkek için ne ölçüde mutluluk sebebi ise kocanın da sâlih, uygun ve uyumlu, güzel huylu ve güzel ahlâklı bir eş olması, kadın için o derece önemlidir ve mutluluk sebebidir. Böylece bir ailenin mutluluğu ve huzuru için, sadece kadının sâliha olması yetmemektedir. Kadının sâliha olmasının yanında, erkeğin de sâlih kişi olması gerekir. Çünkü kadın sâliha olur, erkek sâlih olmazsa mutluluk

²⁹ Heysemî, Nureddin Ali b. Ebî Bekir, *Mecmeu'z-Zevâid ve Menbeu'l-Fevâid*, Beyrut, ts., V, 105.

³⁰ Ebû Dâvud, Nikâh, 3; Nesâî, Nikâh, 11; Ahmed b. Hanbel, III, 158, 245.

³¹ Azimâbâdî, Muhammed Şemsüddin, *Avnu'l-Ma'bûd Şerhu Sünen-i Ebî Dâvud*, Medine, 1968, VI, 47.

yerine huzursuzluk ortaya çıkar. Her iki tarafta salâhat olmadığı takdirde veya tek taraflı olduğunda geçim zorlaşır, özellikle de tek taraflı olduğunda eşler, hayal kırıklığına düşerler.

Üzülerek ifade edilmesi gerekirse, bugün toplumumuzda birçok ailede, yuva kuracak olan çocukların bu konuda ihmal edildiği görülmektedir. Nitekim evlendirilecek aday için sâlih ve uygun bir eş aranırken kendi çocuğunun ne derece sâlih olduğu, aranılan adaya ne derece uyumlu olduğu göz ardı edilmektedir. Ya da kendi çocuğu sâlih/sâliha olmasına rağmen karşı tarafın salâhatini dikkate almadan onun sadece dünyevî makâm ve mevkiine, mâlîna ve servetine ya da kariyerine bakarak salâhatin ikinci sıraya hatta en son sıraya bırakıldığı görülmektedir. Hâlbuki hadîslerde dindârlığın ve salâhatin ön planda tutulması gerektiğine dikkat çekilmektedir. Yukarıda da temas edildiği gibi bir hadîste sâlih erkeklerin sâliha kadınlarla evlendirilmesi istenmekte ve “*Sâlih olan erkekleri, sâliha olan kadınlarla evlendirin.*” buyurulmaktadır³². Bir başka hadîste de “*Dünya bir geçimlidir (metâ’dır), Bu geçimliliğin çoğu da sâlih bir eştir/kocadır.*” buyurulmuştur³³. Zira her iki eşte salâhat olmadığı takdirde veya tek taraflı olduğunda geçim zorlaşabilir, özellikle de tek taraflı olduğunda eşler, hayal kırıklığı yaşayabilirler³⁴.

Hadîslerde de görüldüğü üzere Hz. Peygamber (s.a.v.); eşlerin, öncelikli olarak birbirlerinin dindârlığını ve ahlâkî güzelliğini esas alarak tercihte bulunmalarını tavsiye etmektedir. Zira “Dindârlık; bütün beşerî ve dünyevî özellik ve niteliklerin özünde ve ötesinde, her türlü şart altında faydası görülecek ve kendisiyle mutlu olunabilecek bir vasıftır.”³⁵.

3-Uygun Ev

Bir insanın barınması ve barınabileceği eve sahip olması, yemesi, içmesi kadar önemli ve aslî ihtiyacıdır. Özellikle evlenecek kişi için daha da zarûrîdir. Bu sebeple hadîste kişinin, uygun, sâlih bir eve sahip olmasının, mutlu olmasında etkin âmillerden biri olduğu vurgulanmakta ve “*Sâlih bir mesken, kişinin saadetindedir.*”³⁶ buyurulmaktadır. Evin sâlih olmasından maksat, kişinin rahat ve huzur içerisinde yaşayabileceği; yaşama şartlarına ve aile fertlerinin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde planlanmış geniş ve

³² Dârimî, Nikâh, 10.

³³ Tabrânî, *M. Kebir*, XIII, 16.

³⁴ Dölek, *Aile ve Hadis*.

³⁵ Çakan, İsmail Lütfî, *Hadislerle Gerçekler*, İst., 2003, s. 470.

³⁶ Ahmed b. Hanbel, I, 168.

uygun, temiz, düzenli, tertipli ve yeterli müstemilatı olan, iyi bir ortamda ve çevrede bulunan evdir. Ev ne kadar güzel ve uygun şartlarda olursa olsun şayet evin bulunduğu çevre ve komşular arzu edilen durumlarda değilse yine istenilen mutluluğa sahip olunamaz. Onun için evin bulunduğu çevre de ev kadar önemlidir³⁷. Uygun/sâlih evden maksadın, “*Uyumlu/sâlih komşu, iyi binek ve geniş ev kişinin saadetindedir.*”³⁸ rivâyetinde görüldüğü üzere, aile fertlerinin ihtiyacına cevap verebilecek geniş bir evin kastedildiği anlaşılmaktadır.

4-Uygun Binek

Yukarıda zikredilen hadîste de görüldüğü gibi insanın mutlu olmasının sebeplerinden birinin de kişinin, ekonomik durumuna göre (aşırı lükse kaçmadan) işini görebileceği, eşini ve çocuklarını taşıyabileceği uygun bir vasıtaya sahip olmasıdır. Böyle bir vasıta da, kişinin aslî ihtiyaçları arasındadır. Eski dönemlerde bu vasıta, deve, katır, merkep, at gibi hayvanlar iken günümüzde bu hayvanların yerini genellikle mekanik vasıtalar almıştır. Hz. Peygamber (s.a.v.), *uygun/sâlih bir bineğin olmasını, kişinin mutlu olabileceği sebeplerden birisi olarak saymıştır*³⁹.

5- İyi Komşu

İyi bir eş ve iyi bir ev kadar, iyi/sâlih bir komşuya sahip olmak da insanı mutlu eden sebeplerden biridir. Bu sebeple Hz. Peygamber, *iyi komşunun, kişinin mutluluğunu kazandıran sebeplerden birinin olduğunu bildirmiştir*⁴⁰. İnsan, kendi mutluluğu için iyi komşusunun olmasını isterken, kendinin de başkası için iyi komşu olmasına dikkat etmek zorundadır. Bu bakımdan hadîslerde komşu hakkına riâyet edilmesi hususunda çokça tahşidatta bulunulmuştur. Nitekim Aişe (r.anhâ)’nin naklettiğine göre Rasûlullah (s.a.v.): “*Cibril (a.s.) bana komşu hakkında tavsiyede bulunmaya öyle devam etti ki, neredeyse onu vâris kılacağına zannettim.*”⁴¹ buyurmuştur. Yine Hz. Peygamber (s.a.v.) komşu hakkını şöyle açıklar: “*Namusuna ve mâlına gelecek kötülük korkusundan dolayı kişinin kapısını kendisine kapalı tuttuğu komşu, gerçek mümin değildir. Yine şerrinden emin olunmayan komşu da gerçek*

³⁷ Mesken konusunda geniş bilgi için bkz. Canan, *İbrahim, Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, Ankara, 1998, III, 179-216.

³⁸ Ahmed b. Hanbel, III, 407; Ayrıca bkz. Hâkim, IV, 281.

³⁹ Ahmed b. Hanbel, I, 168; III, 407.

⁴⁰ Balaban, *el-İhsan*, IV, 135.

⁴¹ Buhârî, Edeb, Müslim, Lukata, 14-16.

mümin değildir. Komşu hakkının ne olduğunu biliyor musun? Senden yardım dilediğinde yardım etmen, borç istediğinde vermen, muhtaç olduğunda ihtiyacını görmen, fakirleştiğinde yardım etmen, bir hayra kavuştuğunda tebrik etmen, musibete uğradığında taziyede bulunman, öldüğünde cenazesine katılman, izni olmadıkça binanı onun binasından daha yüksek yapıp havasına mâni olmaman, çorbandan az da olsa ona da göndermek suretiyle tencerenin kokusuyla onu rahatsız etmemendir. Bir meyve satın aldığında ona da hediye et, eğer bunu yapamazsan meyveyi evine (komşuna göstermeden) gizlice taşı. Onu çocuğun da dışarı götürüp, komşunun çocuğunu umdurmasın.”⁴². Görüldüğü gibi bu hadîste, komşu hakkının gözetilmesi en güzel şekilde anlatılmıştır. Bu da İslâm’ın komşuluğa verdiği değeri ortaya koymaktadır.

Hadîslerden de anlaşıldığı üzere uygun ve uyumlu kadının, geniş ve uygun bir evin, iyi bir bineğin ve iyi komşunun kişiye mutluluk kazandıran sebeplerden olduğunu bildiren Hz. Peygamber (s.a.v.), aynı şekilde sâliha olmayan kadının, kötü, dar ve müstemilatı yetersiz meskenin, kötü bineğin ve kötü komşunun, insanın mutsuzluğunun sebeplerinden olduğunu bildirmiştir.⁴³

6-Kişinin Babasına Benzemesi

Bir hadîste “*Kişinin babasına benzemesi, kişinin saadetindedir.*”⁴⁴ buyurularak çocuğun babasına benzemesi, gerek çocuğa gerekse babaya mutluluk kazandıran sebeplerden birisi olduğu vurgulanmıştır.

Hadîsin vürûd sebebi, bir keresinde Hz. Peygamber (s.a.v.), Saib Abd-i Yezid’e uğramıştı, yanında oğlu da bulunmaktaydı. Hz. Peygamber onlara bakar ve bu hadîsi irâd eder⁴⁵. Burada kastedilen mutluluk, dünyevî mutluluk ve psikolojik rahatlama değildir. Yoksa çocuğun sadece fizikî olarak babasına benzemesinin âhîret mutluluğunu kazandırması ile ilgisi yoktur. Çocuğun, fizikî olarak babasına benzemenin yanında güzel ahlâkta da benzemesi babayı daha da mutlu edeceği muhakkaktır.

Rasûlüllah (s.a.v.), oğlu İbrahim’i, Hz. Aişe’ye gösterir ve “*Bana benzeyişine bak.*” der. Hz. Aişe de “Onun sana benzediğini göremiyorum” der. Hz. Peygamber (s.a.v.) de: “Onun cildinin beyazlığını ve dolgunluğunu görmü-

⁴² Beyhakî, *Şuab*, VII, 83; Ayrıca bkz. Kurtubî, Muhammed b. Ahmed, *el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur’ân* (tahk: Abdullah b. Abdilmühsin), Beyrut, 2006, V, 120-123

⁴³ Ahmed b. Hanbel, I, 168.

⁴⁴ Kuzâî, s. 81.

⁴⁵ Münâvî, VI, 14

yor musun?” deyince Hz. Aişe de “Deve sütü içenin, elbette cildi beyaz, eti dolgun olur.” der⁴⁶.

7-Kısa Sakal

İslâm’a göre erkeklerin sakal bırakması sünnettir. Aynı zamanda sakal, erkekler için bir ziynet ve süs kabul edilmiştir. Hz. Peygamber’den nakledilen bir hadîste “*Sakalın hafifliğinin* (kısalığının), *kişinin saadetinden olduğu*”⁴⁷ ifade edilmiştir. Münâvî, bu hadîsi şerh ederken; uzun sakalın, sahibini kibre ve kendini beğenmeye sevk edeceğinden dolayı helâkına sebep olacağını, bu bakımdan da sakalın kısa olmasının gerekliliğine dikkati çeker. Her süslenmede orta yolun olması gerektiği gibi erkekler için bir ziynet olan sakalın da kısa bırakılmasını ve bu hususta da orta yolun tercih edilmesi gerektiğini vurgular. Onun için sakalı kısa bırakmanın, gösterişten ve kendini beğenmişlikten koruması sebebiyle kişiye mânen mutluluk kazandırmış olacağı şeklinde yorumlanmaktadır⁴⁸. Şunu da ifade edelim ki, buradaki “sakal” mânâsını ifade eden kelimeden maksadın saç olduğu da söylenmektedir. Bu anlamda da saçın uzun olması, erkeğe kendini beğenmişlik verecekse helâk kapısını açabilir, onun için burada da saçın kısa olmasına işaret edilmiş olmaktadır⁴⁹.

8- İstihâre Yapmak

İstihâre, kelime olarak; bir şeyin hayırlı olmasını istemektir⁵⁰. Terim olarak da; yapılması istenilen mubah bir işin, hakkında hayırlı olup olmadığı hususunda akşam yatmadan önce iki rekât namaz kılarak Cenâb-ı Hakk’a duâ edip düşündüğü işin kendisine hayırlı ve faydalı kılmasını Allah’tan istemektir⁵¹. İstihârenin yapılması için istenilen şeyin, yapılması mubah ve mendub

⁴⁶ İbnu Sa’d, I, 114.

⁴⁷ Taberânî, *M. Kebir*, XII, 163.

⁴⁸ Münâvî, VI, 14.

⁴⁹ Münâvî, VI, 14.

⁵⁰ İbnu Manzûr, IV, 266-267; Münâvî, VI, 14.

⁵¹ Hz. Peygamber’in ashabına öğretmiş olduğu istihâre duâsı şöyledir: “ عن عبد الله بن عمر قال: قال رسول الله الاستخارة فقال: يقول أحدكم: اللهم إني أستخيرك بعلمك وأستقدرك بقدرتك وأسألك من فضلك فإنك تقدر ولا أقدر وتعلم ولا أعلم وأنت عالم الغيوب فإن كان كذا وكذا يسمى الأمر باسمه خيرا لي في ديني وفي معيشتي وخيرا لي في عاقبة أمري وخيرا لي في الأمور كلها فأقده لي وبارك لي فيه وإن كان غير ذلك خيرا لي فأقدر لي الخير حيث كان (Taberânî, *Evsat*, I, 251; IV, 32; VII, 211). Mânâsı: “Allah’ım! Sen bildiğin için Senden hakkımda hayırlısını bana bildirmeni istiyorum. Kudretin yettiği için Senden kuvvet ve kudret istiyorum ve Senin fazlından niyaz ediyorum. Çünkü Sen her şeye güç yetirensin,

olan bir işin olması şarttır. Yapılması haram olan bir iş için istihâre yapılmaz. Diğer bir ifadeyle istihâre, helâl ve mubah olan bir işin yapılmasının kişinin kendisi için hayırlı olup olmadığı hususunda ikilemde ve tereddütte kalındığında yapılır⁵².

Bir hadîste istihârede bulunmanın, kişinin mutlu olmasının sebeplerinden birisi olduğu belirtilerek: “*Kişinin, Allah’a istihârede bulunması, âdemoğlunun saadetindedir. Kişinin, Allah’a istihârede bulunmayı terk etmesi de mutsuz olmasının sebeplerinden biridir.*” buyurulmuştur⁵³. Bir başka hadîste de “*İstihâre eden kimse hüsrana uğramaz, istişâre eden de pişmanlığa düşmez.*” buyurulmaktadır⁵⁴.

İstihârede bulunan birey, yapmak istediği meşrû bir iş hususunda Allah’a tevekkül ederek istediğinde kendisini en azından psikolojik olarak rahat hissedecek ve olumlu veya olumsuz duruma râzı olacaktır. Aksi halde “Keşke yapsaydım!” veya “Keşke yapmasaydım!” gibi psikolojik rahatsızlıklar hissedecektir. Bu durumlar nazara alındığında istihârede bulunmanın kişiyi mutlu edecek sebeplerden olduğu anlaşılabilir. Çünkü istihârede, hakkında hayırlı olup olmadığı bilinmeyen bir iş için, Allah’tan hayırlı olanını nasip etmesini istemek ve bu konuda Allah’a tevekkül etmek olduğundan işaretin olumlu ya da olumsuz olarak neticelenmesinde Allah’ın rızâsına itimat olduğundan istihârede bulunan kişinin “Hakkımda hayırlı olanı bu imiş” diyerek gönlünde dinginlik ve huzur oluşacaktır.

9-Kısmetine Râzı Olmak

Bir hadîste “*Allah’ın takdir ettiği şeye rızâ göstermenin, kişinin mutlu olmasının sebeplerinden birisi olduğu, Allah’ın takdir ettiğine râzı olmamanın da mutsuzluğunun sebebi olduğu*”⁵⁵ belirtilerek, Allah’ın kendisine verdiği şeylere rızâ ile mukâbele etmesi kişiye huzur ve mutluluk kazandırdığı vurgulanmıştır.

ben ise güç yetiremem, Sen her şeyi bilensin, ben ise bilemem ve Sen gaipleri en iyi bilensin. Allah’ım, şu şu iş, eğer dinim, yaşayışım, işlerimin âkıbeti ve bütün işlerim için hayırlı ise bunu bana nasip et ve bunu benim için bereketli eyle. Eğer bundan başkası benim için hayırlı ise, hayırlı olanı nerede ise onu bana nasip et ve beni bu hayırlı olana râzı eyle.”

⁵² Ebû Cemre, Abdullah el-Endelûsî, *Behcetü’n-Nüfûs*, Beyrut, 2004, II, 87.

⁵³ Tirmizî, Kader, 15; Hâkim, I, 706; Suyutî, *el-Câmi*, hadîs no: 8252.

⁵⁴ Taberânî, *Evsat*, VII, 7.

⁵⁵ Tirmizî, Kader, 15; Suyutî, *el-Cami*, hadîs no: 8252.

Kur'ân'da “*Rabbinin rahmetini onlar mı taksim edip paylaşıyorlar? Dünyaya hayatında onların geçimliklerini aralarında Biz taksim ettik, birbirlerine iş gördürmeleri için kimini kimine derecelerle üstün kıldık, Rabbinin rahmeti onların biriktirdikleri şeylerden daha üstündür.*”⁵⁶ buyurulmaktadır. Bu bakımdan kişi, kendisine verilmesini istediği üstünlüklerin, hakkında hayırlı olup olmadığını bilemez. Fakat Allah, kulunun faydasına olanı bilmekte ve ona göre takdir ve taksim yapmaktadır. Çoğu kez, fazla mal, kişinin dünyası ve dîni hususunda huzursuzluğa sebep olabilmektedir. Onun için Hasan el-Basrî (v.110/728): “Falanın, falanın malının aynısının sende de olmasını temenni etme, ola ki, senin helâkin o mal ile olabilir.” der. Bu bakımdan kişi, Allah'ın, kulunun hayrına olanı takdir ettiğini ve ona göre taksim yaptığını iyi bilmeli ve buna kesin olarak inanmalıdır. Kişinin, temenni etmesi gereken fazlalığın, uhrevî amelinde olmalı, dünyevî olan şeylerde de hakkında hayırlı olanı istemeli ve şöyle duâ etmelidir: “*Allah'ım! Dünyam ve âhiretim için bana faydalı olanı ihsan et.*”⁵⁷.

Kişi, dünyevî ve maddî olan hususlarda sürekli kendisinden aşağıda olana, mânevî yönden de kendisinden yukarıda bulunana bakmalı, kendisi de mânevîyatta terakki etmeye çalışmalıdır. Bununla ilgili olarak Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “*Biriniz, mal ve yaratılışça kendisinden üstün olana bakınca, nazarını bir de kendisinden aşağıda olana çevirsin. Böyle yapmak, Allah'ın üzerinizdeki nimetini küçük görmemeniz için gereklidir.*”⁵⁸, “*İki haslet vardır ki, bunlar kimde bulunursa Allah o kişiyi şükredici ve sabredici yazar, bunlar kimde bulunmazsa Allah o kişiyi şükredici ve sabredici yazmaz: Kim dîni hususlarda kendinden üstün olana bakar da bu konuda ona uyarsa, dünya işlerinde de durumu kendisinden düşük olana bakar ve kendisindeki ona olan üstünlük sebebiyle Allah'a hamd ederse, Allah o kişiyi şükredici ve sabredici yazar. Kim de dîni hususlarda kendinden aşağı olana, dünya işlerinde de durumu kendisinden yukarıda olana bakar da kendisinde olmayan şeylerden dolayı üzülsün, Allah o kişiyi şükredici ve sabredici yazmaz.*”⁵⁹. Tîbî (v.743/1342), bu hadîs ile ilgili şöyle der: “Bu, her türlü hayrı ihtivâ eden şümüllü bir hadîstir. Çünkü insan dünyalık konusunda kendinden üstün olanı gördüğünde nefsi, onun gibi olmak ya da ona yakın ol-

⁵⁶ Zuhurf, 43/32.

⁵⁷ Hâzin, I, 349.

⁵⁸ Buhârî, Rikak, 30; Müslim, Zühd, 8; Tirmizî, Kıyâmet, 59; Beğavî, el-Huseyin b. Mes'ûd, Şerhu's-Sünne, Beyrut, 1983, XIV, 291-292.

⁵⁹ Tirmizî, Kıyâmet, 58; Beğavî, XIV, 293; Suyûtî, el-Câmi, h.no: 3918.

mak ister. Bu sebeple de Allah'ın kendisine ihsan ettiği nimetleri küçük görür, dünyalığının artmasına hırs gösterir. Fakat dünyalık konusunda kendinden aşağı olana bakınca Allah'ın kendisine verdiği nimetlere şükreder, mütevâzî olur ve hayırlı işlerde bulunur.”⁶⁰.

İnsan, yaratılışı itibariyle haset etmeye meyyal olduğu gibi Allah'ın başkalarına ihsan ettiği üstünlükler, kişide haset etmeye sebep olmaktadır. Bu bakımdan başkalarındaki üstünlükleri gören kişi, kendisinde olan nimetleri küçük görür ve onlara nankörlük eder, kıskançlık meydana gelir⁶¹. Bu da onu huzursuzluğa götürür.

Şunu hemen belirtelim ki; bu açıklamalardan İslâm'da zenginliğin ve zenginlerin kötülendiği mânâsı anlaşılmalıdır. Burada, zenginlerin malına veya başkalarında bulunan üstünlüklere bakarak onlara haset edilmemesi ve kişinin kendisine verilen nimetleri görebilmesi için kendisinden daha az nimet verilenlere bakarak elindeki nimetlere şükretmesi, az nimet verilmiş ise sabretmesi istenmektedir.

Her insan kendisine bahşedilen nimetlerden mesûldür, başkasının elinde bulunanlardan sorumlu değildir. Kur'ân-ı Kerîm'de “*Elbette o gün naîmden sorulacaksınız*”⁶² buyurulmaktadır. Naîm; kendisiyle lezzet duyulan; hayat, sıhhat, âfiyet, yenilen, içilen şeyler vs. ihtivâ temektedir. Bu âyet nazil olduğu zaman Zübeyr İbnu Avvam (r.a.) “Ey Allah'ın Rasûlü! Biz hangi nimetlerden hesaba çekileceğiz?” diye sormuş. Rasûlüllah da: “*İki kara; hurma ve su. Haberiniz olsun ki, bu olacak.*”⁶³ diye cevap vermiştir. Bir başka hadîste de “*Kıyamette nimetlerden kişiye sorulacak ilk sorunun ‘Vücuduna sıhhat vermedim mi? Sana soğuk su içirmedim mi?’ denmesi.*”⁶⁴ olacağı bildirilmiştir.

Böylece insan içtiği soğuk sudan bile -şükürünü edâ etmezse- sorguya çekileceği anlatılmaktadır. Bu bakımdan bir insanın ilk önce üzerinde durması gereken husus; “Bana verilen meziyetleri, ne kadar değerlendirebildim ve şükürünü ne derece ifâ edebildim.” şeklinde düşünmesi ve kendisini kontrol etmesidir. Böylece insan “Onda var, ben de neden yok!” şeklinde düşünmek yerine “Buna da şükür” diyecek ve psikolojik olarak rahatlayacaktır.

⁶⁰ Münâvî, III, 442.

⁶¹ Münâvî, II, 73.

⁶² Tekâsür, 102/8.

⁶³ Tirmizî, Tefsir, 102/3.

⁶⁴ Tirmizî, Tefsir, 102/5.

Kur'ân-ı Kerîm'de “*Mal ve çocukların dünya hayatının süsü; sâlih ve hayırlı işlerin ise sevap bakımından Allah'ın katında daha hayırlı ve ümit bağlamaya daha layık şeyler olduğu*”⁶⁵ bildirilmekte ve “*Herkes fânidir, Bâkî olan ise yalnız Rabbidir.*”⁶⁶, “*Her şey helâk olup gidicidir, yalnız Allah'ın Zâtı hariç.*”⁶⁷ buyurulmaktadır. Bu âyetler de göstermektedir ki, dünyaya ait olan her şey fâni ve geçicidir, Allah'ın rızâsı için yapılan işler ise bâkileşmektedir. O bakımdan dünyevî varlıkların ve güzelliklerin geçici ve fâni olduğunu, çok nimetin çok zahmetinin ve külfetinin bulunduğunu, ihsan edilen nimetin çokluğu nispetinde hesabının da büyüklüğünü, haset ettiği üstünlüklerin kendisinde olduğunda hakkında hayırlı olup olmadığını bilmediğini, dolayısıyla hakkında böyle olmasının daha hayırlı olduğunu düşünmekle rahatlayacak ve huzur bulacaktır. Konumuz açısından Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şu hadîsi dikkat çekicidir: “*Dünyasını (âhiretinden) fazla seven âhiretine zarar verir, âhiretini (dünyasından) fazla seven de dünyasına zarar verir; siz bâkî olanı, fâni olana tercih ediniz.*”⁶⁸.

10-Güvenilir Olmak

Güvenilir (emin) olmak, müslümanın en temel özelliklerinden biridir. Bunun için müslümanın bir vasfı da “mümin”dir. Mümin, Allah'a ve imanın diğer şartlarına inanan kişi mânâsına gelmekle birlikte kendisine güvenilen ve başkasına güven telkin eden, mânâlarına gelmektedir. Hz. Peygamber (s.a.v.): “*Müslüman, dilinden ve elinden müslümanların selâmette olduğu kişidir. Mümin de insanların mâlları ve canları hususunda kendisine güvendiği/emniyet ettiği kişidir.*”⁶⁹ buyurmuştur⁷⁰. Aynı zamanda “Mümin” ismi, Allah'ın, Kur'ân'da ve hadîslerde zikredilen güzel isimlerinden de biridir⁷¹.

Bir hadîste “*Kişinin, dini ve dünyası hususunda güvenilir olması ona mutluluk olarak yeter.*”⁷² buyrulur. Bu hadîste iki hususa dikkat çekilmektedir. Biri; kişinin dinî işlerinde; diğeri de dünyevî işlerinde güvenilir olmasıdır.

⁶⁵ İsrâ, 17/46.

⁶⁶ Rahmân, 55/26-27.

⁶⁷ Kasas, 28/88.

⁶⁸ Hâkim, IV, 343, 354.

⁶⁹ Tirmizî, İmân, 12; İbnu Mâce, Fiten, 2; Nesâî, İmân, 8; İbnu Mâce, Fiten, 2.

⁷⁰ Bir rivâyette de “Müminlerin emin olduğu” lafzı kullanılarak “... Mümin, müminlerin canları ve malları hususunda kendisinden emniyette olduğu kimsedir ...” şeklinde nakledilmektedir (Ahmed b. Hanbel, II, 206).

⁷¹ Bkz. Haşr, 59/23; Tirmizî, Daavât, 82.

⁷² Kuzâî, s. 252.

Her iki husus, gerçekten insanı mutlu eden en önemli durumlardandır. Birey, dininin gereklerini yerine getirmesiyle Allah'a ve Rasûlüne karşı vazifelerini yerine getirmiş olacak, dünyevî işlerini dürüst ve sağlam yapmasıyla, sosyal münasebetlerinde samimi olmasıyla da başkalarının kendisinden memnun olması ve hoşnut kalınması kendisini memnun edecek ve mutlu olacaktır⁷³.

11-Başkalarından İbret Almak

Hz. Peygamber (s.a.v.) bir hadîsinde “*Mutlu kişi, başkalarından nasihat alandır. Şakî de anasının karnında şakî olandır.*”⁷⁴ buyurur. Yani, başkalarından nasihat alan kişi, mutlu olur. Kendini beğenen, başkasından nasihat alma ihtiyaç hissetmez, her şeyi kendisinin bildiğini, kendisinin her şeyi daha iyi yapabileceğini düşünür. Dolayısıyla hedefine ulaşmakta zorluklarla karşı karşıya kalabilir ve daha çok hata yapabilir. Fakat kişi, başkalarının tecrübelerinden, başlarına gelen musibetlerden ibret alarak bir iş yapmak istediğinde işin uzmanlarıyla istişâre ederse hedefine daha kolay ulaşır ve işini daha sağlam yapmış olur. Böylece hem kibirden de hem de danışmaktan gelen sıkıntılardan kurtulmuş olur.

12-Hayırlı Uzun Ömür

Bir hadîste “*Büsbütün mutluluk (gerçek mutluluk), Allah Teâlâ'ya itaatle geçen uzun ömürdür.*” buyurulmaktadır⁷⁵. Bir rivâyette de “*Muhakkak ki, kulun ömrünün uzun olup da o kulu Allah'ın kedisine yönelmekle rızıklandırması, kişinin mutluluğundandır.*”⁷⁶ şeklinde nakledilmektedir. Hadîste, ömrün sadece uzun olması değil de Allah'ın rızâsı doğrultusunda geçen bir ömrün insana mutluluk verdiğinin vurgulanmış olması dikkat çekicidir. Bu bakımdan Allah'tan uzun ömür istenirken hayırlı, O'nun rızâsı doğrultusunda değerlendirilebilen bir ömür istenmelidir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.v.), ömrün kötü geçmesinden Allah'a sığınmış⁷⁷ ve zaman zaman “*Allah'ım! Beni müslüman olarak yaşat ve Beni müslüman olarak öldür.*” diye duâ etmiştir⁷⁸.

⁷³ Güvenilirlik konusunda geniş bilgi için bkz. Dölek, *Hadisler Işığında Güvenli Yarınlar*, İst. 2003.

⁷⁴ Müslim, Kader, 3; İbnu Mâce, Mukaddime, 7; Kuzâî, s. 45.

⁷⁵ Kuzâî, s. 83.

⁷⁶ Ahmed b. Hanbel, III, 32; Hâkim, , IV, 268.

⁷⁷ Nesâî, İstiâze, 6.

⁷⁸ Taberânî, VII, 258.

Ebû Ümâme naklediyor: Rasûlullah (s.a.v.)'in yanına oturduk, bize bazı hatırlatmalarda bulundu, Sa'd b. Ebî Vakkas ağladıkça ağladı ve 'Keşki ölsem' dedi, bu sözünü üç kere tekrarladı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) "*Ey Sa'd! Eğer Cennet için yaratılmış isen ömrünün uzun ve amelinin güzel olması senin için daha hayırlıdır, şayet Cehennem için yaratılmış isen acele ettiğin ne de kötüdür.*" buyurdu.⁷⁹

Bir başka hadîste de Hz. Peygamber (s.a.v.) hangi insanın daha hayırlı olduğu sorulduğunda "*Ömrü uzun ve ameli güzel olan kimsedir.*" diye cevap vermiştir⁸⁰. "Hangi insan daha şerlidir?" sorusuna da "*Ömrü uzun olup da ameli kötü olan kimsedir.*" demiştir.⁸¹

13-Dünyevî Üzüntülerden Uzak Durmaya Çalışmak

Bir hadîste "*Dünya üzüntülerinden vazgeçin.*"⁸² buyurulmaktadır. Yani mümkün mertebe dünyevî durumlardan kaynaklanan üzüntüleri bırakmaya çalışın, demektir. İnsan, dünyevî kaygılardan uzak durduğu oranda stresten de uzak olacak ve psikolojik olarak rahatlayacaktır. Böylesi kaygılardan uzak durabilmek için de dünyanın bütün meselelerinin geçici olduğunu düşünüp, sabrını, geçmişe ve geleceğe dağıtmayarak içinde bulunduğu zamana yoğunlaştırmakla olabilir. İnsan kendisine düşen vazifeyi yaptıktan sonra Allah'a tevekkül etmekle bu durumu yakalayabilir. Aksi halde dünyanın bütün yükünü omzunda taşıyan bir kişinin, dünyanın üzüntülerinden uzak durması beklenemez. Dolayısıyla da sıkıntılardan uzak kalamaz, mutluluğu da yakalayamaz.

SONUÇ

İnsanoğlunun bütün çabaları mutlu bir yaşamı elde etmek olduğu gibi, tarih boyunca birer rehber olarak gönderilen peygamberlerin gönderilişinin temel gayesi de insanın dünyevî ve uhrevî mutluluklarını kazanmalarındır. Bununla birlikte felsefecilerin temel uğraş alanlarından biri de insanların mutluluklarını kazanması olmuştur.

Bu bağlamda son olarak bütün insanlara müjdecî ve uyarıcı gönderilen Hz. Muhammed (s.a.v.), yirmi üç yıllık peygamberlik döneminde bütün insanların dünyevî ve uhrevî mutluluğunu kazanması için çalışmış ve bu uğurda

⁷⁹ Taberânî, VIII, 217, Ahmed b. Hanbel, V, 267.

⁸⁰ Tirmizî, Zühd, 21,22.

⁸¹ Tirmizî, Zühd, 22.

⁸² Kuzâî, s.141.

gayret sarf emiştir. Hz. Muhammed (s.a.v.) bu hususta yaşayışıyla bütün insanlara örnek olduğu gibi sözleri ve tavsiyeleri ile de yol gösterici olmuştur. Hz. Peygamber'in bu konudaki hadisleri araştırıldığında insana mutluluk kazandıracak ve evrensel nitelik taşıyan çok önemli tavsiyelerinin bulunduğu açıkça görülmektedir. Bu tavsiyelerden bazılarını; özellikle güzel ahlâk, uygun ve uyumlu bir eş, uygun ev, uygun binek vasıtası, uygun bir çevre, çocukların güzel ahlâkta ve karakterde babalarına benzemesi, dünyevî işlerde sebeplere müracaat ederek neticesi için Allah'a tevekkül etmek, kısmetine razı olmak, hayırlı uzun ömür, büyüklerin ve öncekilerin tecrübelerinden ders almak, kederlendirecek durumlardan uzak durmaya çalışmak gibi birçok meseleleri zikrettiği dikkati çekmektedir.

Çağımızda bütün uğraşı ve çalışmalara, yoğun mesaiye rağmen toplumda huzurun kaybolmaya ramak kaldığı bir zamanda, bütün insanlığa rehber ve güzel örnek olarak gönderilen Hz. Peygamber'in bu tür tavsiyelerine uyarak gereğinin yerine getirilmesi neticesinde her insanın, içinde bulunduğu şartlara ve imkânlarla göre mutluluğa kavuşabileceği kanaatindeyiz.

KAYNAKLAR

- Ahmed b. Hanbel (v.241/855), *Müsned* (I-VI), İst., 1992.
- Azimâbâdî, Muhammed Şemsüddin, *Avnu'l-Ma'bûd Şerhu Sünen-i Ebî Dâvud*, Medine, 1968.
- Balaban, *el-İhsan fî Takrîbi Sahih-i İbn-i Hıbbân*. Hicrî, 1406-1407.
- Beğavî, el-Huseyin b. Mes'ûd (v.516/1122), *Şerhu's-Sünne* (I-XVI), Beyrut, 1983.
- Beyhakî, Ahmed b. el-Hüseyn (v.458/1066), *Şuabu'l-İmân* (I-VII), Beyrut, 1990.
- Buhârî, Muhammed b. İsmail (v.256/870), *Sahih* (I-VIII), İst., 1992.
- Canan, İbrahim, *Kütüb- i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi* (I-XVIII), Ankara, 1998.
- Cevherî, İsmail b. Hamâd (v.1005), *Tâcu'l-Lügat ve Sihahu'l-Arabiyye* (tahk: Ahmed Abdulgafûr Attâr), (I-VII), Beyrut, 1984.
- Çakan, İsmail Lütfî, *Hadislerle Gerçekler*, İst., 2003.
- Dârimî, Ebû Muhammed Abdillâh b. Abdirrahmân (v.255/868), *Sünen* (I-II), İst. 1992.
- Ebû Dâvud, Süleyman b. el-Eş'as (v.278/888), *Sünen* (I-V), İst., 1992.
- Dölek, Adem, *Hadisler Işığında Güvenli Yarınlar*, İst., 2003.
- Dölek, "Aile ve Hadis" (Atatürk Üniv. AÖF ders kitabında ünite olarak yayınlanacak).
- Hâkim, Muhammed b. Abdillâh en-Neysâbûrî (v.405/1014), *el-Müstedrek alâ's-Sahihayn* (I-V), Beyrut, 1990.
- Heysemî, Nureddin Ali b. Ebî Bekir (v.807/1404), *Mecmeu'z-Zevâid ve Menbeu'l-Fevâid* (I-X), Beyrut, ts.
- İbnu Âşûr, Muhammed Tahir, *Tefsiru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Tunus, 1984.
- İbnu Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid (v.273/886), *Sünen* (I-II), İst. 1992.
- İbnu Manzûr, Muhammed b. Mükerrerem (v.711/1311), *Lisanu'l-Arab* (I-XV), Beyrut, ts.
- İbnu Sa'd, Muhammed (v.230/844), *et-Tabakâtu'l-Kübrâ* (tahk: Ali Muhammed Ömer), (I-XI), Kahire, ts.
- İsfahânî, el-Hüseyn b. Muhammed er-Râğîb (v.502/), *el-Müfredât fî Garibi'l-Kurân*, Beyrut, ts.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed (v.671/1272), *el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'an* (tahk: Abdullah b. Abdilmuhsin), (I-XXIV), Beyrut, 2006.
- Kuzâî, Muhammed b. Selâme (v.454/1062), *Şihâbu'l-Ahbâr* (Terc: Ali Yardım), İst, 1999.

-
- Mâlik b. Enes, *el-Muvatta'*, İst., 1992,
 - Müslim b. el-Haccâc (v.261/874), *Sahih* (I-III), İst., 1992.
 - Münâvî, Muhammed Abdür-rauf (v. 1031/1622), *Feyzu'l-Kadîr Şerhu'l-Câmi's-Sağîr*, (I-VI), Beyrut, ts.
 - Münzirî, Zekiyyuddin (v. 656/1258), *et-Terğîb ve't-Terhib* (I-V), Mektebetü Pamuk, ts.
 - Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şuayb (v.303/915), *Sünen* (I-VIII), İst., 1992.
 - Sehâvî, Muhammed Abdurrahman, el-Makâsıdu'l-Hasene fî Beyâni Kesirîn mine'l-Ehâdîsi'l-Müştehireti alâ'l-Elsine, Beyrut, 1985.
 - Suyûtî, Abdurrahman b. Ebî Bekir (v.911/1503), *Câmiu'l-Ehâdis el-Camis's-Sağîr ve Zevâidühû ve'l-Câmiu'l-Kebîr* (Cem ve tertip: Abbas Ahmed Sakar-Ahmed Abdulcevad), (I-XXI), Daru'l-Fikr, ts.
 - Sami, Şemseddin (v.1904), *Kâmûs-i Türkî*, Lübnan, 1989.
 - Taberânî, Süleyman b. Ahmed (v.360/970), *el-Mu'cemu'l-Kebîr* (tahk: Hamdi Abdulmecid es-Selefi), (I-XII), Kahire, ts.
 - Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat* (I- IX), (Tahk: Tarık b. Ivazullah), Kahire, 1415 h.
 - Tirmizî, Muhammed b. İsa (v.279/892), *Sünen* (I-V), İst., 1992.
 - Yatkın, Nihat, "İslâm'da Evlilik ve Eş Seçiminde Dindarlığın Tercih Edilmesi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 33, Erzurum, 2010.

